

Losoncz Márk – Jelena Vasiljević – Adriana Zaharijević (szerk.)

ELKÖTELEZŐDÉS ÉS KRITIKA

Tanulmányok az angazsáltságról

© Szerzők, 2020

© Radics Viktória, 2020

© Forum, 2020

© Filozófiai és Társadalomelméleti Intézet (Belgrádi Egyetem), 2020

A fatális politikák közlekedési rögeszméi

1. A tájékozódás óhaja és sóhaja

Kilencvenes éveket írtunk. Groteszk figurák hatalmaskodtak a közéletben: folyton a történelmi dimenzióról harsogtak a mikrofonokba, vagy a történelemről szónokoltak az újságpapíron, beszédeik mindig sorsdöntők voltak, rendszerint előhozakodtak valamilyen utolsó lehetőséggel és valamilyen felhívással, drámákról és korszakalkotó eseményekről beszéltek, szórták a magvas kinyilatkoztatásokat a Kelet meg a Nyugat helyzetéről és viszonyáról, a geopolitikáról meg a kozmikus igazságról. Már csak az elemi udvariasság és az ízlés is megkövetelte, hogy erre a tónusra egyszerűen az elutasítás legyen a válasz: az ilyen nagy léptékű történelmi gondolkodás elhárítása, a kulcsfontosságú gyűlésekkel és a fordulatot hozó csatákkal dobálózó diskurzusba való be-nem-lépés, a magunknak, a mi népünknek való jelentőségtulajdonítás kardinális megkérdőjelezése. Röviden szólva, úgy illett, hogy a trombita- és dobzóra meg az ágyúszóra, egyéb eszközök híján és a hatás fogyatkozó reményében kimért és finom hangokkal reagáljunk.

A mámorosan tobzódó elköteleződés egy csöppet sem ártalmatlan kérdésben mutatkozott meg talán a legpregnansabban. Mind a kávéház, mind az akadémiai vitákban a *Merre tart Szerbia?* kérdését forgatták legtöbbit. Kénytelen-kelletlen én magam is részt vettem egy ilyen című vitafórumon. Nem tehettem mást, a régi jó filozófiai körmönfonsághoz folyamodtam. Nem hajlottam a kapitális történelmi summákra, gyanúperrel éltem az útmutatásokkal szemben, ezért a kérdés megvizsgálásának stratégiáját választottam. A naivnak látszó, tehát elfogulatlan, felelősségteljes és kompetens szemlélő előtt egy gyors mozdulattal le kellett leplezni a kérdést, melybe egy halom magától értetődőnek vett előfeltételezést csempészték be.

A *Merre tart Szerbia?* kérdése mindenekelőtt azt állítja, hogy létezik egy – politikai, kulturális, katonai, vérségi kötelékek vagy érdekközösség által, nem tudni hogyan (ez mindegy is) összefűzött – entitás az abszt-

rakció, tehát a meghatározatlanság elég magas fokán, amelyet azonban a kérdés hangoztatója és hite szerint mások is nemcsak felismernek, hanem nagyon jól ismernek, teljesen világosan áll előttük, és nagy bizonyossággal megkülönböztetik a többitől. Aztán még azt is feltételezi a kérdés, hogy ennek az entitásnak sorsa van, tart valahová, valamely irányt vett. Végül még azt is sugallja, hogy a mozgása önálló, a mi akaratunktól független, és önjáró módon ismeretlen irányba indult el, mi tehát föltesszük a kérdést, hogy hová igyekeznek.

A közönyös, ha nem lélektelen analízis ezen a ponton határozott fordulatot kényszerít ki. Mert rákérdezőnk ugyan a mozgás irányára és céljára, de ezzel egyáltalán nem, vagy nem kizárólag az a célunk, hogy feltárjuk az utat determináló névtelen struktúrákat, nem a fizikus hűvös kíváncsisága forog fenn, aki egy tárgy mozgásának mechanikus törvényeit vizsgálja, kiszámítja a tehetetlenségi erőt, felvázolja a vektorokat és az ellenállások irányát, ellenkezőleg: ami minket vezérel, az az akarat, hogy miután átláttuk az aktuális helyzetet, bemértük a terepet és felmértük konfigurációját, végre a kezünkbe vegyük a történelem kerekét, a kormánykereket, azzal a céllal, hogy urai legyünk a sorsunknak. Vagy legalább a lehetőségekhez mérten, amennyire az „objektív körülmények” megengedik, beavatkozzunk az immár tudatosított és akarattal irányítható, kívánatos, célt nyert Mozgás koordinátáinak kijelölésébe. A kérdésnek ez a rejtett, a tulajdonképpeni intenciójára vonatkozó sugallata, amely azonban kétségtelenül a legjelentősebb aspektusa, a kérdés *intonálásában* mutatkozik meg.

Hirtelen felszínre bukkan, hogy ennek a hanghordozásnak az elemzése kevésbé szólna az imigyen feltett kérdés igazoltsága mellett, mint a kérdés manifeszt tartalmának szigorú analízise. Ha figyelmesen és elfogulatlanul fülelünk, meg fogunk hallani egy felettébb elbizakodott felhangot a „merre tart...” kérdésében, valami harsány ambíciót, ízléstelen drámaiságot, ünnepélyes, várakozással teli melléköngét. Amilyen a testvéri orosz nép kérdésében, a nevezetes *Mi a teendő?*-ben is ott zengett (lásd ČERNIŠEVSKI 1971; LENIN 1943). Akár az is elmondható, hogy ma jobbik esetben valahogy együgyűnek, komolytalannak, infantilisnak hangzik a kérdés, rosszabbik esetben pedig fenyegetőnek. Ha elképzeljük a meghívást a *Merre tart...?* témájú vitafórumra vagy a felhívást egy ilyen című füzet megrendelésére – vagy legyen a cím *Mi a teendő?* –, ha ezt a felhívást egy stabil és jól berendezett államban képzeljük el, joggal feltételezhetjük, hogy egy ilyen direkt, egy ilyen lázongó hangú kérdést az átlagos és átlagosan érdeklődő polgár nagy valószínűséggel egy újabb radikális, a történelem céljával cinkos viszonyban álló politikai szekta ízléstelen önreklámjának lát, mely cinkos közönséget

fog maga köré gyűjteni. Nálunk meg az oroszoknál ez (még) nincs egészen így. A mi mélyre ásó belefeledkezésünk a „mi” és főként a „merre” kérdésébe már-már politikai gondolkodásunk hagyományának számít; mindenkori kérdésünk ez, mely sehogy se talál válaszra, nem oldódik meg és nem is öregszik el, hogy kevésbé globális és kevésbé sorsdöntő kérdésekkel is foglalkozhassunk egy kicsit.

A mindig-útkereszteződésen, mindig-fordulóponton leledzés e skizofrén pozíciója csöppet sem tűnik kényelmesnek, ám egyeseknek, sőt sokaknak mégis az lehet. Egyedül a neurotikus világtervezők és a konspiratív megmentők regenerációjának tesz jószolgálatot, ilyenek azonban, a hívekkel együtt, nem kevesen vannak, és egyáltalán nincsenek és nem lesznek kisebbségben. Ebben áll a *Merre tart Szerbia?* kérdésében rejlő nemcsak szégyentelen, hanem valóban veszélyes árnyalat. Azt akarja előcsalogatni, amiről már többször is azt gondoltuk, hogy kimerült, hogy ebben vagy abban a háborúban tragikus módon elárulták. Talán ezért visszhangzik mögüle az egyetemes víziók óhajtásának moraja, és úgy hangzik, mintha egy újabb monstruózus társadalmi átrendezésre szólna a felhívás. Szinte látni az egyenruhás arcok aggodalmát, miközben (be)avatottan a térkép és a nép történelmi lényege fölé hajolnak. A Szerbia vagy bármely más entitás sorsa fölötti ilyen aggodalomtól, ha nem más, hát az a közvetlen evidencia elfordíthatna bennünket – ha már nem olvastuk el azt, amit mások tapasztalata közvetít –, hogy épp akkor, amikor a legnagyobb volt az ilyen gond, különösképp akkor, amikor tömegek aggódtak imígyen, pont akkor jártak legrosszabbul Szerbia polgárai, vagy bármely más entitása – például az Osztrák–Magyar Monarchia polgárai az első – számukra az utolsó – világháború előtt, amiről felülmúlhatatlanul tanúskodik Musil regénye, *A tulajdonságok nélküli ember*.

Vajon a téma potenciálisan rosszindulatú karaktere, amit a régió direkt, perszonifikált felismerései is alátámasztanak, hallgatást ír-e elő? Vajon elég abszurdnak nevezni ezt a témát, s kollektív kórképnek tekinteni? Van-e lehetőség arra, hogy a kétségtelenül jelentős kérdésekről a messianisztikus pátoz és a vele járó politikai pszicho- és szociopatológia túloldaláról beszéljünk? Lehetséges-e szerényen, lágyan, gyöngéden gondolkodni és írni olyasmiről, mint a Nemzet, az Állam Sorsa? Úgy látszik, a mérték a döntő ebben: mérték a vállalkozás pretenzióinak megértésében, mérték az ilyen diagnózisok érvényének tudatos, önkéntes és felelős korlátozásában, és különösképp mérték a kimondásuk következményeinek belátásában. Mint minden elméleti játékban, a játékszabályokat betartó, ami annyit tesz, hogy gyakorlatilag elerőtlenített és alulfinanszírozott kérdésesség maradjon kíméletlen annak a tárgynak a demaszkirozásában, amelyről mondani akar valamit.

2. Vágy a nyugalomra

A kérdő mód és a kérdésség, mint tudjuk, paralizál. Különösen azokat, akik egyébként is hajlamosak ülni. Akik karakterük, affinitásuk vagy választásaik révén megingathatatlanok. Van még egy zavaros megafo-galom, a „nép”, mely elvileg, mindig és mindenkor ilyen béna, még ha a Nagy Elbeszélések különféle kontextusokba ragadják is. Csak valami nagy baj ingathatja meg. Gondoljunk arra, milyen ellenállást vált ki belőle az a jelszó, mely kisebb kizökkentést jósol csupán: a „reformok”. Ami a „népet” illeti, nincs semmi új a nap és a királyok alatt, ami meg-változtatná a dolgok megszokott rendjét, és rávonná akárcsak a legki-sebb változásra, nemhogy mozgósítaná. És ez sohasem volt másként.

A legenda szerint a tizenkilencedik századi Szerbiában még azt is megpróbálták, hogy a Monarchiában kitanult diákokat nevezzenek ki adminisztratív pozíciókba, s rendbe hozassák velük az irattárat, a földhivatalt, az adóhivatalt, ráncba szedjék a népet és véget vessenek a nemtörődömségnek, felelőtlenységnek, kényelmességnek, egyszóval ki-gyomlálják a szokásokat és a belső (át)rendeződéssel a legalább bürokra-tikusan jól funkcionáló államok közé hajtsák az országot. Mi lett a vége? Az, hogy végül elálltak ettől az egészsztlől, és a tanult embereket „egyszerű” emberekkel helyettesítették, akiknek volt „fülük” az itteni szokásokra és volt „érzékük” az itteni körülményekhez. A dolgok rendje, ha elég idő és tér volt ahhoz, hogy meggyökeresedjen, hihetetlenül állandó, rezisz-tens minden beavatkozásra, ellenáll a felforgatási törekvéseknek, még ha azok racionálisan igen meggyőzőek és elvileg kívánatosak is.

Tulajdonképpen érdekes volt a *Merre tart Szerbia?* kérdésre igen gyanús, provokatív választ adni, azaz tovább élesíteni és kipróbálni a korábban szuggerált tézist. Szerbia sehova se tart. Lényegében semmi sem változik benne. Soha nem is változott. Hiába voltak a felkelések, a trónharcok, az egymást váltó dinasztiák, az állampuccsok, a fegyveres és bársonyok forradalmak. Lehet hogy, tegyük a kezünket a szívünkre, tényleg „történelmietlen” nép vagyunk, amilyenek a filozófiai klasszi-kusai tartottak bennünket. Akárcsak Indiában és Kínában: nincs szelle-mi progresszió, az úgynevezett közösségi ész mindig ugyanolyan marad, vagy nincs is ilyen. Váltakoznak az uralkodók, sőt még a parlamentáris képviselőket is bevezetik, de a kuli továbbra is ugyanúgy húzza az rik-sát, ugyanúgy osztják a rizst, piszkos piacokon árulják a krumplit, az emberek tolakodnak az utcán és nincs motivációjuk olyasforma törté-nelmi fellendüléshez, amelyhez saját társadalmi szervezetük szerveinek újraszervezése szükséges (lásd természetesen HEGEL 1924). Csakhogy mi, ellentétben az indiaiakkal meg a kínaiakkal, ráadásul még kicsik is

vagyunk és peremvidékiek, és az eskük és átkok ellenére nem vagyunk elegek magunknak, még ezt a komplexust is hordozzuk.

Ott is, itt is a legyőzhetetlen élet arat diadalt. Mindig a túlélés, a fennmaradás és a kitartás győz. Ez a kemény, lomha, súlyos, bizalmatlan, óvatos, lassú észjárású mentalitás, mely nemzeti karakterré nőtte ki magát, minden reformálást kibír. Ez itt egy alapvetően primitív, brutális konzervativizmus, melyből hiányzik a konceptualizáció, és előre immunitis minden átváltoztatási projektre; teljesen impulzíván, organikusán és automatikusan ellene van minden máságnak és változásnak, amit csupán zavaró tényezőnek, támadásnak, nyugtalanító faktornak tekint, mely előrevetíti a megállapodott rend gyógyíthatatlan fertőzésének katasztrofális lehetőségét. Amiként Milan Kangrga fáradhatatlanul hangsúlyozta, s idővel a filozófiai műveltség kötelező olvasmányai közé is bekerült, Krleža a *Petrica Kerempuh balladái*ban remekül kifejezte ezt a vegetatív állhatatosságot, különösen a *Khevenhiller* címet viselő költeményben, amelyben az örökké tartó múlt horizontja explicit módon meghatározó marad a jövő minden lehetséges dimenziója számára.

*Soha úgy még nem volt,
 hogy valahogy nem volt,
 így hát sohasem lesz,
 hogy valahogy nem lesz,
 [...]
 Ahogyan van, úgy van, ez örökké így volt,
 ahogyan lesz, úgy lesz, s lesz valahogy, ahogy léssen.
 [...]
 Bárhogy, bárhol is volt, az mégiscsak úgy volt,
 és úgy is lett légyen, ahogyan volt, úgy volt.¹*

3. Az ellenállási kedv

Noha főnnállt annak veszélye, hogy Krleža beavatkozását a „szerb kérdésbe”, azaz „Szerbia kérdésébe” ízléstelen, türheteretlen provokációnak tekintik, megkockáztattam még egy neki tulajdonított kijelentést, amelyben, ha jól emlékszem, megint csak a „mi és az ők” gleichschaltolásáról van szó. Állítólag nagyjából a következőket mondta: „Rendben. Ott volt nektek Svetozar Marković meg a *Szerbia Keleten*, ott volt *A vidék filozófija* Radomir Konstantinovičtól – és ugyan mi változott?” (vö. MAR-

¹ Krležsa, Miroszláv (1950), *Éjtszakának virrasztója. Petrica Kerempuh balladái*. Csuka Zoltán (ford.), Budapest, Magyar Helikon, 54–55.

KOVIĆ 1984; KONSTANTINOVIC 2013; KRLEŽA 2014). Ma ehhez hozzáfűzhetnénk még néhány láttelelet a földijeink körében tapasztalható kedvetlenségről és marcona rosszkedvről, aminek vészes megnyilvánulási formái és következményei voltak. De tényleg: az elkeseredett vagy felindult értelmiségi nyilvánosságot kivéve hol volt hatásuk ezeknek a látteleleteknek, képeknek, kihívásoknak? Hatottak-e valakire vagy valamire? Ki olvasta őket egyáltalán? Na de ki olvasta Voltaire-t és Diderot-t a forradalmárokon kívül, akik önteltségükben politikailag mindjárt meg is hamisították, amit olvastak? És vajon azok, akik nálunk ezeket a komor és oly igaznak tűnő ítéleteket fogalmazták, elhatárolódván „tőlük”, valóban változtatni akartak-e a „dolgozók állásán”, és élt-e bennük az illúzió, hogy megrendülhet az ősi életmód, ha azt az emberek orra alá dörgölik?

Az a Szerbia, amelynek a mozdulatlanságáról elítélőleg írtak, éppenséggel nem tűrte a *Merre tart Szerbia?* dörgedelmes kérdését. De nem csak ezt kellene hangsúlyozni. A tézis kiegészítése, normatív korrekciója, kijózanító és reménykedő magyarázata poentírozni szeretné az érvelést. Tudniillik Szerbia sehova se „tart”, és nem is „tartott”. És ez bizonyos értelemben vagy lényege szerint jó, mind Szerbia, mind minden közösség számára; mindenképp jobb, mintha valahova „tartana”. Mert ha azt képzeljük, hogy tart valahová, vagy hogy valamerre tartania kellene, pláne ha valóban el is indult valamerre, az valahogy sose végződött jól.

Milyen válasz érkezett a *Merre tart Szerbia?* vagy „merre kell tartania” kérdésre, amikor a kilencvenes években föltették, föltettük? A történelmi számvetés kompenzálása és a saját identitás kérdésének végső megoldása felé. És mi volt az eredmény? – ... Igen, ez tendenciózus példa, de mi lehetne a „valamerre tartás” jobb, komplettebb, plasztikusabb illusztrálása? Ha egyáltalán van értelme ebben a közlekedési értelemben bármit szólni, akkoriban Szerbia valóban tartott valamerre, nemcsak frázis volt, hogy „Szerbia talpra állt”, „Szerbia elindult”, hanem valamennyien meg is éltük, hogy lendületben van. Az igazságosság, az autonómia, az áldozatok és a háború felé... mindegy. Ment, tartott valamerre. Mint Németország 1914-ben (hogy ne is említsük a későbbi évtizedeket) – nézzük csak meg az önkéntesek seregéről készült fényképeket, a rajongásról készült fotókat, sapkák a levegőben, a polgári viselkedés megrészegült sutba vágása és a bolondulás az egyenruhák után, a csalóka kollektív mámor, a front bálványozása (lehet konzultálni, például: JÜNGER 1980; SLOTERDIJK 1983; JASPERS 1987).

Legyen szó Németországról vagy Szerbiáról, igazi nekilódulás volt, a *Merre tart...* kérdése mögül kivillanó lendület megvalósult, „megtörtént a nép”, de csak a külpolitika relációjában. És ez persze az a „más eszközökkel folytatott politika”, mely konfrontál. Azt állítani, hogy egy

ország „fellendülése” csak a lakosság „mozgósítása” révén játszódhat le, pleonasztikus truizmus, de olyan, mely felfedi a szavak baljós dimenzióját. Érdeemes megfigyelni, hogy a belső változások nem motiválnak arra, hogy tartsunk valamerre, mindenesetre sohasem olyan intenzíven, és hát nem is olyan extenzíven, mint amikor anélkül, hogy saját magunkon változtatnánk, egy imaginárius helymegjelöléssel a saját változni-képtelenségünket affirmáljuk másokkal szemben, akik más módon, de ugyanilyen változatlanok. Itt aztán valóban lábra kap a férfi, és elindul a csatába.

Amikor a „merre” kérdését tematizáljuk, mindig fel kell vetni, sőt ki-látásba kell helyezni az ilyen kollektív, azaz kollektivistikus mozgás veszélyét. Talán ezt a veszélytudatot őrzi, hagyományozza apáról fiúra vagy egyszerűen osztja a maradi népi élet sokat emlegetett mozdulatlansága. Szíve joga. Ellenállás ez a nagy tervek kovácsolóival és a történelmi utakra térőkkel szemben, tartózkodás a messiási elbeszélőktől és az eszkatológiai kinyilatkoztatásoktól, egy lusta legyintés a nagy elbeszélésekre meg a perfekcionista tervekre. Lehet, hogy ebből az egészséges vagy józan eszű szkepticizmusból kinő a kisebb, belátható vállalkozásokba és változásokba vetett bizalom. De amíg sorsdöntő kérdések röpködnek és globális vá-
rakozásokról szónokolnak, érthető, hogy az emberek a megoldható problémákat és a nem légből kapott reményeket is óvatosan kezelik.

Ezért, ha már nincs másképp, talán az a legjobb, ha Szerbia semerre se tart, sőt talán az a leghelyesebb, ha nem megy sehova. Ezt a hipotézist meg kellett erősíteni. Nem volt nehéz. Svájcra sem mondható, hogy valamerre tartana, no és mi bajuk? Kellene vagy öt évszázad nyugvás, és akkor talán elvárható lesz, hogy hozzászokunk a „triviális” belső transzformációkhoz, amelyek növelik az életminőséget, vagy legalábbis nem támadunk azonnal, amint felmerül egy-egy belső reform gondolata. A meztelen „igazságot”, amihez a kevésbé viharos életű országok mostanság jutottak el, s ami nem más, mint a progresszió emfatikus eszméjének gyanakvó aláásása és legalább elméleti elvetése – nemcsak az egyenes vonalú, egyértelmű fejlődésé, hanem egyáltalán a valamilyen irányba tartó történelmi mozgásé –, mi, ősi bölcsességünknek vagy a nemzeti karakterre stilizált mogorva butaságunknak köszönhetően, tulajdonképpen már rég „elsajátítottuk”. Igaz, olyan formában, hogy alibiként szolgáljon a moccsatlanságra s emellett érveljen, hogy még a minimális jobbra fordulás sem lehetséges, és nem is kell ilyesmire törekedni.

Azonban jó volna pontosan érzékelni és kimondani, hogy a *Merre tart Szerbia?* kérdésünk *ugyanennek* az antiprogresszív és begyöpösödött moccsatlanságnak a szimptomája. Az ellenszer egyedül ennek a kérdésnek az amputálása lehet, egy műtét, mely eltávolítja a Történelem és a könyörtelen történelmi fejlődés fetiszizálását. Paradoxonnak tűnik,

de csak a Történelem trónfosztásával nyílik esély arra, hogy elkerüljük azt, ahol most állunk: a bukások és talpra állások örök visszatérésének mitikus végzetét és az ezen való siránkozást. Anélkül, hogy elhagyjuk a kérdésességet, amiről beszéltünk – ám ugyanakkor utasítsuk el, hogy ebbe a kérdésbe vagy bármi másba beleprogramozzuk a véget.

RADICS Viktória fordítása

IRODALOM

- ČERNIŠEVSKI, Nikola Gavrilovič (1971), *Čto Delat?: iz rasskazov o novh ldh*, Leningrad: Hudožestvenna literatura.
- HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich (1924), *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte*, Leipzig: Philipp Reclam.
- JASPERS, Karl (1987), *Filozofska autobiografija*, Novi Sad: Bratstvo-Jedinstvo.
- JÜNGER, Ernst (1980), *Der Kampf als inneres Erlebnis*, u Ernst Jünger, *Sämtliche Werke*, Band 7, Stuttgart: Klett-Cotta, 9–103.
- KANGRGA, Milan (2008), *Klasični njemački idealizam: predavanja*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, FF Press.
- KONSTANTINOVIC, Radomir (2013), *Filosofija palanke*, Beograd: Otkrovenje.
- KRLEŽA, Miroslav (2013), *Balade Petrice Kerempuha*, Zagreb: Klasici hrvatske književnosti.
- KRLEŽA, Miroslav (2014), Dimitrije Tucović – putokaz na početku našeg puta u civilizaciju, (internet) letölthető: <https://kljucnekosti.wordpress.com/2014/11/20/miroslav-krleza-dimitrije-tucovic-putokaz-na-pocetku-naseg-puta-u-civilizaciju/#more-795> (letöltés ideje: 2016.02.29.).
- LENIN, Vladimir Ilič (1943), *Čto delat?*, in Vladimir Ilič Lenin, *Izbrannie proizvedenija v dvuh tomah*, 1. kötet, Moskva: Gosudarstvennoe izdatel'stvo političeskoj literaturi.
- MARKOVIĆ, Svetozar (1984), *Srbija na Istoku*, Gornji Milanovac: Privredna knjiga; Beograd: Narodni muzej – Odeljenje Vukovog i Dositejevog muzeja.
- MUZIL, Robert (2006), *Čovek bez osobina*, Podgorica: CID; Beograd: Nevski.
- SLOTTERDIJK, Peter (1983), *Kritik der zynischen Vernunft*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.

TARTALOM

LOSONCZ MÁRK – JELENA VASILJEVIĆ – ADRIANA ZAHARIJEVIĆ	
Praxis, reflexió, társadalmi változás – az olvasó elkötelezése	5

I.

ADRIANA ZAHARIJEVIĆ

Angazsáltság: együtt gondolkodni és együtt cselekedni	13
---	----

LOSONCZ ALPÁR

Elkötelezettség: <i>redivivus?</i>	30
--	----

BAGI ZSOLT

A filozófiai gondolkodás lokalitása és elköteleződése	58
---	----

PETAR BOJANIĆ – EDWARD DJORDJEVIĆ

Engagement + (Joint) Commitment	73
---	----

IGOR CVEJIĆ

A társadalmi elkötelezettség formái az import szubjektumának szempontjából	77
---	----

SANJA MILUTINOVIĆ BOJANIĆ

...több mint a <i>folie à deux</i>	90
--	----

SRĐAN PRODANOVIĆ

A pragmatikus episztemológia és az elkötelezett cselekvők közössége	102
--	-----

ŽELJKO RADINKOVIĆ

Az angazsáltság kérdése a filozófiai hermeneutika és az ideológiai kritika perspektívájában	112
--	-----

LOSONCZ MÁRK

Az elköteleződés – diskurzív gyakorlat és rendszeresemény	123
---	-----

II.

JELENA VASILJEVIĆ

Alapozható-e a polgárság a szolidaritásra?	137
--	-----

KAPELNER ZSOLT	
Politikai közösség és emancipációs cselekvés	153
IRENA FIKET	
Az aktív és toleráns polgárság kialakítása. A demokrácia deliberatív modelljének ereje és korlátai	177
MERÉNYI M. MIKLÓS	
Ítélni tekintély híján – Az elköteleződés mint a politikum próbája Claude Lefort gondolkodásában	185
ALEKSANDAR PAVLOVIĆ	
A szellemi munka halálos komoly(talan)sága.	218
TÓTH SZILÁRD JÁNOS	
A republikánus patriotizmus igazolása	228
OLGA NIKOLIĆ	
Az <i>engagement</i> és az egyetemesség problémája: a prefiguratív politika	248
III.	
MARJAN IVKOVIĆ	
Társadalomkritika és angazsáltság az univerzalizmus, az antiautoritarianizmus és a társadalmi dominancia diagnózisa között	265
MILIVOJ BEŠLIN	
Az értelmiségi elkötelezettség és a nacionalizmus: adalék egy szimbiotikus kapcsolat kritikájához	280
GAZELA PUDAR DRAŠKO	
Az értelmiségi (dez)angazsáltság Szerbiában a XXI. század elején.	296
JELENA ČERIMAN	
Angazsált szülőiség Szerbiában	318
PREDRAG KRSTIĆ	
A fatális politikák közlekedési rögeszméi	331
IV.	
SEREGI TAMÁS	
Esztetikai kötődés – ontológiai lehorgonyzás – művészeti elköteleződés	341
ĐURĐA TRAJKOVIĆ	
Poszthegeónia és negatív elkötelezettség az argentin irodalomban: Rodolfo Walsh és Osvaldo Lamborghini	370

DARIDA VERONIKA	
Színházi elkötelezettség – Roland Barthes és a színház	381
V.	
MAROSÁN BENCE PÉTER	
A szolidaritás dimenziói: a társadalmi és az ökológiai igazságosság összefüggése	397
BOJANA RADOVANOVIĆ	
A filantróp elköteleződés	419
IGOR KRTOLICA	
Történhet-e valami?	431
ÉLETRAJZOK	443

A kötet megjelenését a Tartományi Művelődésügyi,
Tömegtájékoztatási és Vallási Közösségi Titkárság,
a Magyar Nemzeti Tanács, valamint
a Bethlen Gábor Alap támogatta.

Kiadta a Forum Könyvkiadó Intézet és
a Filozófiai és Társadalomelméleti Intézet (Belgrádi Egyetem).
A kiadásért felel Virág Gábor igazgató és
Petar Bojanić igazgató.
Szerkesztők Losonczi Márk, Jelena Vasiljević, Adriana Zaharijević.
Recenzensek Laczkó Sándor, Rácz Krisztina, Takács Ádám.
A fedőlapot Vass Szabolcs munkájának felhasználásával
Losonczi-Kelemen Emese műszaki szerkesztő készítette.
Korrektor Buzás Márta.
Készült a Donat Graf nyomdában Belgrádban, 2020-ban.

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása
A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

316.444(082)

316.621(082)

ELKÖTELEZŐDÉS és kritika : Tanulmányok az angazsáltságról / Losoncz Márk, Jelena Vasiljević, Adriana Zaharijević (szerk.). – Újvidék–Belgrád : Forum–Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2020 (Belgrád : Donat Graf). – 448 p. ; 23 cm

Példányszám 300. – Irodalom minden egyes tanulmány után.

ISBN 978-86-323-1133-6

a) Društveni angažman – Zbornici

COBISS.SR-ID 20397577